

Exposició «El cançoner popular català (1841-1936)». Barcelona, Museu d'Història de Catalunya, 15 de novembre de 2005 – 15 de gener de 2006. — Organitzada pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat, aquesta exposició s'exhibí en un espai discret al primer pis del Museu del Palau de Mar de Barcelona. S'ambientà a partir de les fotografies de gent anònima d'avui de diferents edats que parlen, escolten i gesticulen, imatge que presideix també el tríptic i el catàleg, i que prescindeix de cap referència al cant i a la història quan el tema era precisament aquest: la cançó tradicional d'arrel popular i la història de la seva recollecció fins al 1936, amb els personatges i les institucions que s'hi implicaren, i els mètodes que es feren servir. L'exposició tenia per leitmotiv, en efecte, la labor dels recol·lectors de la cançó tradicional popular. La combinació d'imatges fotogràfiques, les anotacions a mà de música i lletra, les cròniques i l'anecdolari dels recol·lectors en els seus viatges, els primers enregistraments sonors amb els fonògrafs de cilindre, alguns d'aquests mateixos aparells, i les publicacions impreses formaven un conjunt equilibrat, una combinació intel·ligible i explicativa que resultava amable de contemplar essent alhora densa d'informació. L'itinerari organitzava els materials en períodes històrics marcats per referents emblemàtics, com el 1841, en el qual Josep Ma Quadrado encetà la publicació de cançons populars de transmissió estrictament oral amb el «Romanç de Don Joan i Don Ramon» a la revista *La Palma* de Mallorca. Després hi hagué, com és ben conegut, els treballs sistemàtics, de diverses dimensions, de Manuel Milà i Fontanals, de Maria Ànguiló, de Francesc Pelagi Briz, de Pau Bertran i Bros, de Rossend Serra i Pagès, de Baltasar Samper o de Joan Amades, entre molts d'altres, que bastiren una obra sòlida, amb col·laboradors excepcionals, músics o poetes, com Higiní Anglès o Jacint Verdaguer. I no és anecdòtica la feina de recollecció de dones com Sara Llorens de Serra o Palmira Jaquetti, en un món en què les dones hi eren excepcionalment. L'impuls organitzat i la socialització i consolidació del cançoner popular com a símbol i referent de la catalanitat que representà l'Orfeó Català i les Festes de la Música Catalana hi tingué un espai, com també l'obra de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya fundat el 1915 i la laboriosa Obra del Cançoner Popular de Catalunya, amb el mecenatge de Rafael Patxot i Jubert, que s'inicià el 1921 i fou interrompuda a causa de la guerra de 1936, amb la dispersió

dels materials, que anys després s'han pogut recuperar per poder-ne continuar la publicació gràcies els esforços de Josep Massot i Muntaner. L'itinerari de l'exposició s'atura el 1936: una destalada per a la cultura popular, la seva recollecció i la seva promoció —conseqüència directa del desastre és la llarga història ben coneguda per Josep Massot dels avatars dels materials de l'Obra del Cançoner.

El visitant podia fer-se una idea del gruix del nostre cançoner i de la valuosa i meritòria feina de recollecció en un temps en què el viatge pel país amb aquella finalitat resultava una estrènua aventura, i dels valuosos resultats d'aquesta recerca que s'abocaren als arxius i a les publicacions, molt sovint conduïts aquells i elaborades aquestes amb un tacte i rigor exquisits. Tancada l'exposició, que al nostre parer mereixeria una sala permanent al Museu d'Història, hem de fer saber que disposem del catàleg, pulcrament editat —i amb versions castellana i anglesa en un disc compacte—, que recull articles valuosos: «Les cançons populars» de Josep M. Pujol, «Reculls i estudis de cançons i músiques orals dels Països Catalans publicats o recopilats abans de 1936» de Jaume Ayats, «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya en el context europeu» de Xosé Aviñoa, «La recollecció de cançons populars al segle XIX» de Salvador Rebés Molina, «L'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya i la cançó popular» de Lluís Calvo Calvo, «L'Orfeó Català i les Festes de la Música Catalana» de Josep Crivillé i Barga lló, «Rossend Serra i Pagès i la seva escola» del mateix autor i «L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya» de Josep Massot i Muntaner; i finalment un salt del límit històric de l'exposició amb una breu incursió a «El cançoner popular entre la postguerra i el segle XXI» de Jaume Ayats i Salvador Rebés. Tot plegat un llibre útil, molt ben editat i que actualitza el tema en l'àmbit divulgador.

El tríptic, però, oblidà inexplicablement la referència al comissari de l'exposició —no sabem si per criteri del Museu—, Josep Massot i Muntaner, allora director del catàleg, com també descuidà els coordinadors i autors dels textos de sala, Antoni Angueta, Josep Crivillé i Ramon Vilar, el documentalista Roland Pastells i el responsable dels enregistraments, Josep M. Adell, i fins els dissenyadors, Manuela Schininà i DUOH! Tanmateix invitava a assistir a les activitats paraleles: el concert d'un dels grups de música i cançó populars més valuosos que avui es poden sentir, *El Pont d'Arcalís*, i les conferències de Salvador Rebés, Xosé Aviñoa i Josefina Roma, a més d'una taula rodona amb el tema «Passat, present i futur del Cançoner popular català». Remarquem finalment que l'exposició ens recordà que el cançoner popular, recollit amb tants d'esforços, ofereix a la lingüística i als estudis literaris un compendi de llengua i etnopoètica d'un enorme valor per a la romanística i en particular per a la dialectologia i la història de la llengua dels darrers segles. [X. L. B.]